

ספרות

הספרות משמשת לי משקפיים

לאה גולדברג

תומסל ברייטקי. סדרת בחלי החת והחצירה בעם היהודי. הוצאת מרכז זלמן שזר, 351 עמ', 99 שקלים

מזאת בר לנו

כתבים ויומנים, סיפורים ושיי רים, תרגומים, מחקרים, רשמי מסע, ראינות, ביקורות, זיכרונות - האם אפשר להקיא חיי אדם, ובמיוחד אדם יוצר ואשה כמו לאה גולדברג?

לא פגשתי אותה מעריי ובכל זאת היא נוכחת ומשפיעה בחיי התרבות והסיפור שלעליהם גדלתי כנערה ואחיי כן כאמנית יוצרת. או שהיה לי המיד יבוח פואטי עקרוני איתה על הסגנון הקלאסי של שיריה, החייה והנוסח - כחוקרת, מורה לספרות ומתרגמת מעולה, היא הייתה השוכה הרלבנטית המיד. אני עומדת משתאה על היקף צירתה הענק והמיד גורו ועל ההספק שלה כ-59 שנותיה. לא מפליא ששני דורות התחנכו על יצירותיה והציבו אותה כמקור השראה.

לאה גולדברג היא יוצרת נוח לבינוגרף בשל הדרושה והחוננת הגדולה שהשאירה בתעודת חיה ביומנים ובמכתבים. היא הייתה

מורשת לזמן וחולק, לטוב ולחליו, וחשה במלאו החוכה את חשיבות הכתיבה כעדות האנושית החשובה והאחרונה לקיומה. היא היטיבה להתבונן ולהגיב לחיים המקיפים אותה, של עצמה ושל אחרים. היא רצתה ויריעה להפוך את החולין שבחם ליצירה ולהשאיר את עצמה לעולם באופן השלם ביותר למבוגרים ולילדים כאחד.

כרגישותה הגדולה לזיפי ולנכסי תרבות היא הגיבה למשל להפצת הנגיף בית על פירנצה במלחמת העולם השנייה. ברשימה ב"דפים לספרות" של "השומר הצעיר" הביעה התנגדות לקריאה למשוררי אירופה לכתוב שירי עידוד ונומה למל-חמה. היא טענה שהמשורר צריך להימנע מלייצג את המלחמה כי אין לה זכות קיום מוסרית, שירה צריכה בנייה לייצג ערכים משוישים ונאצים - את אונת האדם, השבע והשירה. "לעולם יהא שירה שיוכלים טוב ויפה משמחה, שעברו עליה הנמקים. רב ערכה של האהבה מערך הדעה".

עבודת המחקר של תומסל ברייטקי מרשימה בזקפה וגיבית בה האהבה לומר שא עבודתה. הבינוגרפיה כוללת חומר רב גם על משוררים, סופרים ומחזאי שתי-רגמה גולדברג, נושא לאמארי הביקורת שלה בעיתונות על תיאורן ומספרות. פרק מיוחד מוקדש לייחודה עם אביה ואמה, עם משוררים אחרים והפיתום למקור השראה

חשוב בשיריה ובסיפוריה - לעולם לא באופן ישיר ופשוט. ברייטקי מוכיחה שוב ושוב את מורכבות יצירתה של גול-דברג ואת אמינות הטעם והתובנות שלה. לכוונה סטטיסטית שחציה לה לראות נוף יפה בעמק כדי לכתוב שירים על כך, ענתה כי אינה יושקת לראות בשביל לכתוב, ואת "שירי הנחל" כתבה בחוד

המתנה של רופא שיניים. לעיתים נדמה שביריטקי התאמצה מדי לשרטט דיוקן מלא ועגול ולהתקרב לספר כות של סופר יודע כל עד כדי כך שעלה תחושה של גורש. ניכר בכינוגרפיה מאמץ חסר פשרות, שלא להשאיר שום דבר שלא נאמר ופרש על לאה גולדברג. רוגמה של בינוגרפיה שונה בתפישתה ובסגנונה היא הבינוגרפיה של אורי טוויה על המשורר הצרפתי שארל בודלר. טוויה הוא סופר של בינוגרפיה, שהפך את בודלר לדמות של רומן. גם הכינוגרפיה שחיבר יגאל סדנה על יונה וולך מציבה את גישה בניבחה של רומן שופע רמזיות והתרחשויות, פני-שות והתרחשויות, חומר התעורר פחות בכמותו ומוביל בספר הדומם.

בנינוגרפיה של ברייטקי אין קטעים מרגשים תיאורים חיים, אגם ציר להנח מדיש שיש לקרוא עיניו מיוחד בלאה גולדברג. היא כתובה בסגנון אקדמי רציני ומחקרי ביסודו. ראי להוכיח כאן עני רשני

לבוחרה סטטיסטית שחציה לה לראות נוף יפה בעמק כדי לכתוב שירים על כך, ענתה לאה גולדברג כי היא אינה זקוקה לראות בשביל לכתוב, ואת "שירי הנחל" כתבה בחוד

המתנה של רופא שיניים. לעיתים נדמה שביריטקי התאמצה מדי לשרטט דיוקן מלא ועגול ולהתקרב לספר כות של סופר יודע כל עד כדי כך שעלה תחושה של גורש. ניכר בכינוגרפיה מאמץ חסר פשרות, שלא להשאיר שום דבר שלא נאמר ופרש על לאה גולדברג. רוגמה של בינוגרפיה שונה בתפישתה ובסגנונה היא הבינוגרפיה של אורי טוויה על המשורר הצרפתי שארל בודלר. טוויה הוא סופר של בינוגרפיה, שהפך את בודלר לדמות של רומן. גם הכינוגרפיה שחיבר יגאל סדנה על יונה וולך מציבה את גישה בניבחה של רומן שופע רמזיות והתרחשויות, פני-שות והתרחשויות, חומר התעורר פחות בכמותו ומוביל בספר הדומם.

בנינוגרפיה של ברייטקי אין קטעים מרגשים תיאורים חיים, אגם ציר להנח מדיש שיש לקרוא עיניו מיוחד בלאה גולדברג. היא כתובה בסגנון אקדמי רציני ומחקרי ביסודו. ראי להוכיח כאן עני רשני

של גולדברג, להביא את הקורא לראייה מחדשה ומדויקת של החוקים הנצחיים הפועלים בחיי האדם. כוונה מקומות מתעבבים קטעי יומן ושירה או מסה של גולדברג עם רבייה של ברייטקי, הקורא בה לשירה הקלאסית ולספרות העולמית. ספרה הוא גם כתב הנגה על חשיבותה של גולדברג כספרות העברית.

הספר של ברייטקי מחלק לארבעה פרקים בסדר כרונולוגי, ומלווה את חיה של לאה גולדברג מלידתה בליטא, דרך לימודיה בגרמניה ועלייתה לארץ. הוא מתעכב על מקומה בין הספרים או, ועומד על המרחק העצוב בין הייתה אשה אוהבת לבין דמותה כחוקרת ומשוררת אינטלקטואלית. ברייטקי נוגעת ברייטקי העצמי הנמוך והכואב שלה מבחינה חיצונית, הנכ עני בשירים, ועם זאת, בעיניו חיי הדגש וההגות של גולדברג. היא ממשיכה בתיאור שנות החוראה באוניברסיטה בירושלים, עד אחיית ימיה.

הספר מתמודד עם התקופות השונות בחייה, אך כל זאת מתקוות מבט של חוקרת אובייקטיבית בכל האפשר. בסוף הספר עולות שאלות פואטיות הנוגעות לעידוד הספרות האלוט פואטית הנוגעות לעידוד אייזשפטנה, של גולדברג. ניכר שזו מעניינה של ברייטקי במשוררת-סופרת ואשת אקדמיה בעצמה.